

Jak kształcić słuch fonematyczny?

Zdolność słuchu do analizy i syntezy dźwięków mowy według charakterystycznych cech fonemów(fonem-jednostka dźwiękowa mowy) danego języka nazywa się słuchem fonematycznym .Słuch fonematyczny pozwala nam odróżnić głoskę od głoski. Spostrzeganie fonemów , zdolność kolejnego wydzielania poszczególnych fonemów w całość i łączenia ich w wyrazy jest złożonym procesem analizy i syntezy słuchowej uwarunkowanym odpowiednim poziomem słuchu fonematycznego .

Warunkiem poprawnej realizacji ćwiczeń podnoszących poziom funkcji analizatora słuchowego zarówno ze strony nauczyciela , jak i dziecka jest **prawidłowa wymowa głosek.**

Uwaga ta dotyczy :

- **wymowy głosek , np.. p, z, dz , g /a nie –dy , zy , dzy , gy /;**
- **ściśzonej wymowy spółgłosek bezdźwięcznych /c, ć , f, h , k, p , s, ś, t/;**
- **przestrzeganie właściwej analizy wyrazów z miękką spółgłoską , np. zima - ź-i-m-a /a nie z- i- m-a/**

Do ćwiczeń słuchu fonematycznego i analizy nie nadają się wyrazy :

- **zawierające upodobnienia np. łódka (łótko)**
- **ściągnięcia ,np. jabłko (japko)**
- **dyftongi np. autobus (altobus)**
- **mające zanik dźwięczności na końcu wyrazu np. sad(t)**
- **kiedy i pełni funkcję zmiękczącą , np. zima**

ĆWICZENIA :

(Wszystkie **ćwiczenia słuchowe** są bardzo ważne i wymagają stosowania ich bez włączania przez dłuższy czas materiału literowego. Na ogół dzieci z zaburzeniami percepcji słuchowej mają bardzo duże trudności w syntezie głosek w całość wyrazową .

Te poprzedzające czytanie ćwiczenia słuchowe są świetnym przygotowaniem do syntezy na materiale literowym.)

- rozpoznawanie dźwięków z najbliższego otoczenia (dzwonek telefonu , budzika , tykanie zegarka ,kapanie wody , gwizd czajnika, itp.);
- rozpoznawanie dźwięków np. różnych pojazdów , pracujących maszyn ,różnych przedmiotów ;
- rozpoznawanie dźwięków instrumentów perkusyjnych ;
- rozpoznawanie głosów przyrody (głosy zwierząt , zjawisk przyrody) naśladowanych przez nauczyciela lub nagranych na kasecie magnetofonowej;
- zabawa w rozpoznawanie nuconych przez nauczycielkę lub wygrywanych na instrumencie znanych melodii, piosenek;
- zabawy w rozpoznawanie dźwięków : „czym uderzono?, co upadło? , co przeleciało?, co przejechało?” ,itd.
- Na stole n-l kładzie np.: pęk kluczy , kilka gazet, nożyczki, młotek , skarbonkę z bilonem, miskę z wodą. Dzieci przyglądają się przedmiotom i wsłuchują się w dźwięki , jakie przy ich pomocy wywołuje nauczycielka. Następnie zamykają oczy i odwracają się tyłem , a n-l porusza kolejno jednym z wybranych przedmiotów .Zadaniem dzieci jest rozpoznanie i określenie dźwięku np. słyszałem szelest papieru, stuk młotka, dźwięk kluczy , plusk wody.
- przesypywanie różnych materiałów sypkich (piasku, grochu , ryżu, kaszy , żwiru, kamieni) i wsłuchiwanie się w towarzyszący temu dźwięk. Odgadywanie z zamkniętymi oczami .

- zabawy , które przedmioty znajdujące się w domu wydają te dźwięki :Co szumi , syczy, tyka, dzwoni, warczy , gwizdże, itp.;
- rozpoznawanie tonów : cichych , głośnych , wysokich , niskich/gra na pianinie/
- naśladowanie różnych odgłosów przez dzieci ;
- odtwarzanie przez dziecko rytmu :wystukiwanie , wyklaskiwanie;
- odtwarzanie przez dziecko wysłuchanego rytmu przy pomocy obrazków , klocków , pasków papieru lub zapisywanie usłyszanego rytmu np. kropkami z uwzględnieniem następstwa po sobie / raz po raz , czy z przerwami/ np.: ... .
(Początkowo dzieci rysują kropki w toku wysłuchiwanie rytmu . Następnie wykonują zapis po wysłuchaniu rytmu.)
- marsz dzieci w rytm melodii i rytmu wystukiwanego przez nauczyciela;

- **rozwijanie pojęcia- zdanie-** budowanie zdań prostych , potem zdań rozwiniętych , budowanie zdań na podanym wyrazem lub z podanych wyrazów, porównywanie długości zdań;
- **rozwijanie pojęcia – wyraz:** różnicowanie słuchowe wyrazów , np. o podobnym brzmieniu (rak – mak, kod- kot, młot – płot), tworzenie zdrobnień do podanego wyrazu lub zgrubień (kot – kotek , kotunio, koteczek lub kocisko),wydłużanie wyrazów przez dodawanie głoski na końcu wyrazu (stół –stoły, list- listy)
- **dzielenie swoich imion na sylaby** ;
- dzielenie różnych wyrazów na sylaby (dzieci mogą wyklaskiwać , wytupywać , wystukiwać sylaby)
- sprawdzanie przez dzieci ile razy podczas wymawiania wyrazu broda opada na dół – liczenie sylab;
- liczenie sylab – ile razy klasnąłeś, stuknąłeś,itd.;
- szukanie wyrazów z jak największą ilością sylab
- „Sylabo- gra” Pierwsze dziecko mówi jakiś wyraz dzieląc go na sylaby ,np. kro-wa. Drugie dziecko musi ułożyć wyraz zaczynający się od sylaby: wa- (czyli na ostatnią sylabę poprzedniego wyrazu), np. wa- ga . Następne : ga- pa , itd.
kro –wa , wa- ga, ga –pa, pa- da , da - ma
- układanie wyrazów na podaną sylabę ;
- zabawy polegające na wygłaszaniu słów kończących się daną sylabą , np. – ki, - ka ludziki, samochodziki, wagoniki, dziewczynka, malinka, rodzynka, pianka, bańka,itd.);
- **wyszukiwanie samogłosek w wyrazach potem spółgłosek:** podnoszenie ręki do góry , opuszczanie głowy ,podskakiwanie , jeśli dziecko usłyszy wyraz z głoską: „a, o ,u , e, i lub y”;
- zabawa w sklep – kupowanie przedmiotu (obrazek) , którego nazwa ma podaną głoskę;
- wskazywanie, rysunku, przedmiotu lub podanie wyrazu , którego nazwa posiada głoskę wypowiedzianą przez nauczyciela;
- **wyodrębnianie głoski w nagłosie (na początku wyrazu), śródgłosie (w środku) , w wygłosie(na końcu) podanego wyrazu;**

Różnicowanie samogłosek w nagłosie

a-agrest, antena, auto, akwarium, armata, aparat, agrafka,

o-ołówek , okno, okulary, ogórek, orzech, oset, obraz, order, okręt, odkurzacz, opona, obora, okaz,

e- ekran, ekierka, eskimos, Ela,

u- uczeń, ul, ulica, ucho,

Różnicowanie spółgłosek w nagłosie

m-n masło , marynarz, mydło, młynek, mucha, most, mak, muchomor, młotek, motyl
narty, nogi, narciarz, namiot, nożyczki, naparstek, nożyk, nos, nosorożec

b-p but, broda , bramka , buda, butelka, bułka, becza, bucik, balon, bocian, bęben,
bratek, bąk
pąk, pomarańcza, pompa, popielniczka, paczka, pająk, pasek, porzecza, półka, płot,
parasol, pajac, pralka, płomień

d-t doniczka, dym , dynia, doktor, dom, długopis, droga, dłoń
talerz, tęcza, torba, tornister, telewizor, tulipan, tapczan, termometr, telefon, truskawka
tramwaj , trąbka, traktor;

g-k geś, gałąź , gazeta, gumka, góral, guzik, garnek, grzyb, grzebień , gruszka,
kapelusz, kołnierz, kwiatek, kalendarz, kostka, kapusta, koperta, koło, koń, kot,
klocek, kuna, książka, klatka, krawat

f- w fabryka, futro, farby, fajka, fortepian, fotel, flaga
worek, wiadro, wóz, waza, wędka, walizka, wanna, waga, wagon, wróbel, wrona,

s-z samochód, sarna, samolot, sanki, sukienka, skrzydło, sowa, serce, słoik, słonecznik,
skarpety, słońce, stół

zegar, zebra, zapalki, zając, zeszyt, zegarek

c-dz cegła, cukierek, cebula, cytryna
dzwonek, dzbanek, dzban, dzbanuszek

l-r-l leżak, lokomotywa, lalka, lejek, lama ,lampa ,lustro, laska, las,
rogi, rak, rękawiczki, radio, ryba, róże, rondel

łańcuch ,łuk , łapa ,łyżka , łokieć, łopata, łyżwa, łabędź , łóżko

cz- sz człowiek, czołg, czereśnia, czapka, czekolada, czajnik,
szyny, szuflada, szynka, szklanka, szpilka, szpulka, szyszka, szafa

i- j igła, irys, igielki, igielit, indyk

jagoda, język, jaskółka, jarzębina, jaszczurka, jajko, jabłoń , jelen ,jeź

Różnicowanie samogłosek w wygłosie.

a-o cytryna, ciupaga, wiadra, dziupla, czekolada, czapla, lata
ucho, wiosło, wiadro, jabłko, futro, dziecko, gniazdo, czoło

y-i ślady, skarpety, pończochy, listy, domy, zeszyty ,grzyby , góry, buty
zapalki, obcęgi, kwiatki, butelki, klocki, nogi, drzwi

e-a żołędzia, jeża, czereśnie, korale, wiśnie, węże

Różnicowanie spółgłosek w wygłosie.

c- piec ,chłopiec, zając, księżyc, noc

t- kogut, samolot, but, kot, atrament, bat, bilet, beret

ch -dach, fartuch, orzech, kozuch, groch,

k-mak, bąk, młynek, indyk, cukierek, słoik, blok, rok

c-cz piec, noc, pajac, księżyc, zając, chłopiec,
rozpylacz, odkurzacz, poręcz, miecz, warkocz, klucz

s-sz lis, las, długopis, kaktus, pas, pies, termos, nos
kapelusz, klosz, grosz, mysz, kalosz, kosz

l- r medal, wróbel, motocykl, żagiel ,żyrandol, rogal, pantofel

muchomor, helikopter, kaloryfer, zegar, telewizor, traktor, termometr, metr, ser

Różnicowanie samogłosek , a potem spółgłosek w śródgłosie.

m-n ślimak, samolot, pomarańcza, ziemniaki, gumka, bramka, pompa, tramwaj,
wianek, wrona, filizanka, sanki, pantofel, żyrandol

b-p wróbel, ryba, łabędzia, autobus, grzyby, cebula, jabłoń, fabryka
szpulka, opona, lampa, koperta , helikopter, dziupla, czapka, czapla

ch-k schody, samochód, kuchenka, mucha, muchomor, wachlarz, spadochron

teczka, pudełko, puszka, makówka, odkurzacz, traktor, okręt
d- t widelec, skrzydło, spadochron, gniazdo, kreda, gwiazda, broda, buda
klatka, koperta, fortepian, fartuch, fotel, ciastko, buty, bratek
l- w żołędzie żołnierz, pudełko, półka, płot, koło, kołnierz, głośnik, działo, gałąź
budowa, tramwaj, trawa, krawat, Ewa, drzewo, dzwonek
c-cz ulica, klocek
włóczka, nożyczki, tapczan, słonecznik, ręcznik, teczka, paczka, pończochy, beczka
s- sz pasek, oset, krzesło, jaskółka, ciasto
gruszka, koszyk, muszka, wieszak, zeszyt, broszka
r-l torba, sarna, piórnik, narty, naparstek, koperta, biurko
talerz, jeleń, bilet, balon, szpilka, szpulka, lampa
z- ż waza, wazon, telewizor, pazur, język, wózek
róża, orzech, kozuch, nóżka, nożyk, łóżeczko, łyżwa

- zabawa „ile głosek?” - wyodrębnianie kolejnych głosek w słowach przy wykorzystaniu pasków, kółek, itd. N-lka wiesza na tablicy obrazek „dom”. Następnie wyraźnie wypowiada słowo „dom”, dzieci wypowiadają: co słyszą na początku, na końcu i w środku słowa. Wymawiając głoski układają przed sobą paseczki, następnie liczą głoski na podstawie ilości pasków.

- zabawa „jakie to słowo?”. N-lka mówi dzieciom kilka głosek. Dzieci w czasie słuchania kolejno układają paseczki. Dzieci zliczają, a następnie łączą ze sobą paseczki mówiąc całe słowo.

- zabawa w podpisywanie obrazków. N-lka rozdaje dzieciom obrazki i paski. Każde dziecko ma podpisać obrazek paseczkami.

- **Przejdźcie do ćwiczeń z materiałem literowym.**

Opracowała: Renata Włodarczyk